

אשריך ישראל

אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויפחשו איביך לך ואתה על במותימו תדרוך: (דברים לג כט).¹

מסכת יומא פרק ח משנה ט – אשריך ישראל ביום הכיפורים

אמר רבי עקיבא: אשריכם ישראל, לפני מי אתם מיטהרין, מי מטהר אתכם? אביכם שבשמים, שנאמר (יחזקאל ל"ו) וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתם, ואומר: "מקוה ישראל ה' " (ירמיה יז) - מה מקוה מטהר את הטמאים, אף הקב"ה מטהר את ישראל.²

מסכת עירובין דף נג עמוד ב – אשריכם ישראל שכולכם חכמים

אמר רבי יהושע בן חנניה: מימי לא נצחני אדם חוץ מאשה תינוק ותינוקת. אשה מאי היא? פעם אחת נתארחתי אצל אכסניא אחת, עשתה לי פולין. ביום ראשון אכלתים ולא שיירתי מהן כלום. ...³ תינוקת מאי היא? פעם אחת הייתי מהלך בדרך, והיתה דרך עוברת בשדה והייתי מהלך בה. אמרה לי תינוקת אחת: רבי, לא שדה היא זו? אמרתי לה: לא, דרך כבושה היא? אמרה לי: ליסטים כמותך כבושה. תינוק מאי היא? פעם אחת הייתי מהלך בדרך, וראיתי תינוק יושב על פרשת דרכים. ואמרתי לו: באיזה דרך נלך לעיר? אמר לי: זו קצרה וארוכה וזו ארוכה וקצרה. והלכתי בקצרה וארוכה, כיון שהגעתי לעיר מצאתי שמקיפין אותה גנות ופרדיסין, חזרתי לאחורי. אמרתי לו: בני, הלא אמרת לי קצרה? - אמר לי: ולא אמרתי לך ארוכה! - נשקתיו על ראשו, ואמרתי לו: אשריכם ישראל שכולכם חכמים גדולים אתם, מגדולכם ועד קטנכם.⁴

מסכת ברכות דף ו עמוד א – בתפילין של הקב"ה

אמר רבי אבין בר רב אדא אמר רבי יצחק: מנין שהקב"ה מניח תפילין – שנאמר: "נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו"; בימינו - זו תורה, שנאמר: מימינו אש דת למו, ובזרוע עזו - אלו תפילין, שנאמר: ה' עז לעמו יתן. ומנין שהתפילין עוז הם לישראל - דכתיב: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך", ותניא, רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש. אמר ליה רב נחמן בר יצחק לרב חייא בר אבין: הני תפילין דמרי עלמא מה כתיב בהו? אמר ליה: : ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ. ... אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: תנינא בחד ביתא, בשאר בתי מאי? - אמר ליה: ... כי מי גוי גדול ומי גוי גדול דדמיין להדדי - בחד ביתא, אשריך ישראל ומי כעמך ישראל בחד ביתא, או הנסה אלהים - בחד ביתא, ולתתך עליון - בחד ביתא.⁵

¹ פסוק זה הוא מהחגיגים שבתורה, ומזכיר דווקא את שבחי בלעם וברכותיו לעם ישראל. אך הפעם, לא נאמרים הדברים ממי ש"בא לקלל ונמצא מברך", אלא מפי הקב"ה ומשה: אשריך עם ישראל! הדמיון לברכת בלעם איננו מקרי. ראו פסוק קודם שם: "וישכן ישראל בטח בדד עין יעקב אל ארץ דגן ותירוש אף שמיו יערפו טל". עם ישראל כעם מיוחד בין העמים ובהשגחה ישירה של הקב"ה. ראו דברינו [עם לבדד ישכון](#) בפרשת בלק וראו גם הדף [ואבדיל אתכם מכל העמים](#) בפרשת קדושים.

² רבי אליעזר בן עזריה אמנם מדגיש שם במשפט קודם, שמקוה זה אינו מטהר ומכפר על עבירות שבין אדם לחבירו, אך מסדר המשנה בחר לחתום את מסכת יומא במילים חיוביות ומעודדות אלה של ר' עקיבא. ואנו נוסיף: שאנו עומדים בתוך בין אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים של יום הכיפורים אחר כותלנו, לאשריך ישראל של שמחת תורה, סיום מחזור הקריאה בתורה.

³ ואותה אישה הוכיחה אותו על שלא שייר "פאה בקערה" שאכל ממנה. ראו בגמרא שם ששיר זה היה מאכל השמש.

⁴ לפי הסיומת נראה שרבי יהושע מתכוון גם לתינוקות (נערה) שהוכיחה אותו על שעשה קפנדריא (קיצור דרך) בשדה. כך גם משתמע מהסיומת במקבילה באיכה רבה (בובר) פרשה א: "באותה שעה א"ר יהושע: לא נצחני אדם מעולם אלא אותן התינוקות ואותה התינוקת והאלמנה הזאת". ראו שם גם מעשים אחרים של חכמתם של נערי ונערות ישראל: "הלך יותר מכאן ומצא תינוק ובידו כלי מכוסה, א"ל מה את טעון? אמר אילו בעית אימא דתיידע מה אנא טעין לא הוה מימר לי כסיסיה. (אילו רצתה אמא שתדע מה יש בכלי, לא הייתה מכסה אותו). נכנס לעיר ומצא תינוקות אחת עומדת וממלאה מים מן הבור, אמר לה: השקיני מעט מים, אמרה לו: לך ולבהמתך. כיון שהשקית אותו ובהמתו, אמר לה: הרי עשית כמעשה רבקה. אמרה לו: אני עשיתי כמעשה רבקה ואתה לא עשית כמעשה אליעזר".

⁵ בתפילין של ראש של הקב"ה יש ארבעה בתים, כמו בתפילין שלנו. בכל בית יש פסוק או צמד פסוקים מתאימים ומשלימים בשבחם וגדולתם של ישראל (חז"ל מצאו יותר מארבעה פסוקים וצריך להכניס את כולם...). באחד הבתים יש את הצמד: "אשריך ישראל מי כמוך וכו'" מפרשנו, לצד הפסוק משמואל ב ז כג, תפילת דוד: "ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים לפדות לו לעם ולשום לו שם ולעשות לכם הגדולה ונראות לארצך מפני עמך אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיה". שני פסוקים אלה משקפים את מוטיב ההאמרה ההדדית בין הקב"ה וישראל, ככתוב בדברים כז יז-יח: "את ה' האמת היום להיות לך לאלהים וללכת בדרכיו ולשמר חקיו ומצותיו ומשפטי וישמע בקלו: וה' האמת היום להיות לו לעם סגלה פאשר דבר לך ולשמר כל מצותיו". ראו בגמרא שם בחלק שקצרנו ורכן בדברינו [אנו מאמיריך ואתה מאמירנו](#) בפרשת כי תבוא.

מסכת עבודה זרה דף ה עמוד ב – אשרי המשלבים תורה עם גמילות חסדים

א"ר יוחנן משום רבי בנאה: מאי דכתיב: "אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור" (ישעיהו לב כ)? אשריכם ישראל, בזמן שעוסקין בתורה ובגמילות חסדים - יצרכם מסור בידם ואין הם מסורים ביד יצרכם, שנאמר: "אשריכם זורעי על כל מים", ואין זריעה אלא צדקה, שנאמר: "זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד" (הושע יב), ואין מים אלא תורה, שנאמר: "הוי כל צמא לכו למים" (ישעיהו נה א).⁸

"משלחי רגל השור והחמור" - תנא דבי אליהו: לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי.⁹

מסכת עבודה זרה דף יז עמוד ב – בשעת צידוק הדין

תנו רבנן: כשנתפסו רבי אלעזר בן פרטא ורבי חנינא בן תרדיון, א"ל ר' אלעזר בן פרטא לרבי חנינא בן תרדיון: אשריך שנתפסת על דבר אחד, אוי לי שנתפסתי על חמישה דברים. א"ל רבי חנינא: אשריך שנתפסת על חמישה דברים ואתה ניצול, אוי לי שנתפסתי על דבר אחד ואיני ניצול. שאתה עסקת בתורה ובגמילות חסדים, ואני לא עסקתי אלא בתורה.¹⁰

מדרש תנחומא פרשת ויחי סימן טז – שרשרת דורות וברכות¹¹

אמר משה: "מזקנים אתבונן" (תהלים קיט ק), יצחק כשברך יעקב אמר לו: "ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך" (בראשית כח ג), במה חתם בסוף ברכתו? בקריאה, שנאמר: "וַיִּקְרָא יַעֲקֹב אֶל יִצְחָק וַיִּבְרָךְ אֹתוֹ וכו' " (שם א). ויעקב במה שפסק אביו משם התחיל, שנאמר: "ויקרא יעקב אל בניו" וחתם: "וזאת אשר דבר להם אביהם" (בראשית מט כח). ומשה כשברך את השבטים, פתח ממקום שפסק יעקב, שנאמר: "וזאת הברכה" וחתם באשריך ישראל. ואף דוד כשהתחיל בשירה פתח במקום שפסק משה באשרי האיש (תהלים א), הוי: מזקנים אתבונן.¹²

ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פסקא שנה – דואט אשרי

"אין כאל ישורון", ישראל אומרים: אין כאל ורוח הקודש אומרת: אל ישורון. ישראל אומרים: "מי כמוכה באלים ה'" (שמות טו יא) ורוח הקודש אומרת: "אשריך ישראל מי כמוך" (דברים לג כט). ישראל אומרים:

⁶ פסוק החותם את פרק לב בישיעיהו המדבר בשבחי שלטון מלך ישר וצדיק והשפע שיהיה בימיו. לפשוטו של הפסוק ראו דעת מקרא ושאר הפרשנים שם, כגון פירוש רד"ק: "אשריכם זורעי על כל מים - על כל מקום מים, כי בכל מקום שתזרעו תמצאו מים: משלחי רגל השור והחמור - כל כך יהיה השבע גדול עד שישלחו השורים והחמורים לרעות בשדות". אשרי של שפע חקלאי כפשוטו וכפי שהתורה מבטיחה בברכות סוף ספר ויקרא, סוף ספר דברים, פרשה שנייה של קריאת שמע ועוד. אבל לקיחתו של הפסוק לדרשה על התורה והצדקה איננה הפלגה של הדרשן. ראו שם הפסוקים: "עַד יַעֲרָה עֲלֵינוּ רוּחַ מְרוֹם וכו'", "וְהָיָה מַעֲשֵׂה הַצִּדְקָה שְׁלוֹם וְיִבְרַת הַצִּדְקָה הַשָּׁקֵט וְנִבְטַח עַד עוֹלָם".

⁷ ראו הפסוק המלא שם: "זִרְעוּ לָכֶם לַצִּדְקָה קָצְרוּ לְפִי חֶסֶד נִירוּ לָכֶם נִיר וְעַתָּה לְדָרוֹשׁ אֶת ה' עַד יָבוֹא וְיָרָה צֶדֶק לָכֶם".

⁸ ראו הפסוק המלא שם: "הוֹי כָּל צִמְא לָכֶם לָמִים וְאֲשֶׁר אֵין לוֹ כֶּסֶף לָכֶם שִׁבְרוּ וְאָלְלוּ וּלְכֹו שִׁבְרוּ בְּלוֹא כֶּסֶף וּבְלוֹא מַחִיר יֵין וְחֶלֶב".

⁹ בא מדרש תנא דבי אליהו ומשלים את דרשת הפסוק מיישעיהו לב בה על חציו השני ומוסיף שהתורה איננה רק שוטפת כמים ואשרי כל העוסק בה, אלא שהעיסוק הוא מלאכה קשה כעול על השור וכמשא על החמור (וכשאיבת מים). ראו דברינו [יששכר חמור גרם](#) בפרשת ויחי. הדגש הוא על התורה, וכסיפור על ר' עקיבא ופפוס, במשל על השועל והדגים, בגמרא ברכות סא ע"ב: "לא היו ימים מועטים עד שתפסוהו לרבי עקיבא וחבשוהו בבית האסורים, ותפסו לפפוס בן יהודה וחבשוהו אצלו. אמר לו: פפוס! מי הביאך לכאן? אמר ליה: אשריך רבי עקיבא שנתפסת על דברי תורה, אוי לו לפפוס שנתפס על דברים בטלים". אבל בגוף הדרשה: **תורה עם גמילות חסדים** כפי שנראה עוד להלן. "אשריכם" הוא מותנה - בזמן שעוסקים בתורה ובגמילות חסדים.

¹⁰ ועל כך באים שם דבריו החדים של רב הונא: "כל העוסק בתורה בלבד - דומה כמי שאין לו אלוה, שנאמר: וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת ... וללא תורה (דברי הימים ב טו ג). מאי ללא אלהי אמת? שכל העוסק בתורה בלבד - דומה כמי שאין לו אלוה". ובגמרא יבמות קט ע"ב: "כל האומר אין לו אלא תורה ... אפילו תורה אין לו". לעניינינו, גם בשעות הקשות של תפיסת המלכות (שפירושה הכמעת וודאי היה הוצאה להורג), מוצאים חכמי ישראל נחמה ב"אשריך" של החיים עד כאן ובגין על מה אנחנו נתפסים. אם בגין שעשינו דברים טובים בעולם, גם זה הוא "אשריך ישראל". אשריך שחיית את חיך עפ"י ערכיך ואשריך שעל קיום ערכים אלה אתה נתפס. ראו גם הסיפור הקשה על רבן יוחנן בן זכאי שראה, בשעת המצור על ירושלים, את בתו של נקדימון בן גוריון מלקטת גללי בהמה: "בבה רבן יוחנן בן זכאי ואמר: אשריכם ישראל, בזמן שעושין רצונו של מקום - אין כל אומה ולשון שולטת בהם, ובזמן שאין עושין רצונו של מקום - מוסרין ביד אומה שפלה" (כתובות דף סו עמוד ב).

¹¹ מקור מדרש זה הוא בבראשית רבה ויחי פרשה ק. הבאנו את נוסח מדרש תנחומא משום שהוא בהיר יותר.

¹² חזרנו לפרשתנו, וזאת הברכה. זאת הברכה אשר מתגלגלת ומתחברת בשרשרת הדורות, למן יצחק שקרא ליעקב ויעקב קרא לבניו, המשך ביעקב שחתם ב"וזאת" ומשם המשיך משה ב"וזאת". ומשם לפרשתנו שחותמת באשריך ישראל ממנה לקח דוד לפתוח את ספר תהלים באשרי האיש. זאת הקריאה לאשריך. ובמה חתם דוד? "כל הנשמה תהלה יה הללויה". אז אנחנו נצטרף לשרשרת ונמשיך בהלל בו חתם דוד ונאמר: "הללויה הללו עבדי ה'". ומי חסר בראש השרשרת? אברהם! האם שכח אותו הדרשן? ראו המדרש הגדול, חיי שרה, כה יא: "כיון שהגיע זמנו של אברהם ליפטר מן העולם אמר: יצחק בני ראוי לברכה ואיני יכול לברכו שמה יתקנא בו ישמעאל. אלא אניח את הדבר סתום והקב"ה יברך מי שראוי לפניו". ראו בדף [בחינה בבכורה ומחירה](#).

"שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד" (דברים ו ד) ורוח הקודש אומרת: "ומי כעמך ישראל גוי אחד" (דברי הימים א יז כא). ישראל אומרים: "כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים" (שיר השירים ב ג) ורוח הקודש אומרת: "כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות" (שם ב ב).¹³

ספרי דברים פרשת וזאת הברכה פסקא שנו – אשריכם ואושרכם בידיכם

"אשריך ישראל מי כמוך" ... נתקבצו כל ישראל אצל משה, אמרו לו: רבינו משה, אמור לנו: מה טובה עתיד הקב"ה ליתן לנו לעתיד לבוא? אמר להם: איני יודע מה אומר לכם, אשריכם מה מתוקן לכם.¹⁴ משל לאדם שמסר את בנו לפידגוג, והיה מחזרו ומראה אותו ואומר לו: כל האילנות הללו שלך, כל הגפנים הללו שלך, כל הזיתים הללו שלך. כשיגע להראותו¹⁵ אמר לו: איני יודע מה אומר לך, אשריך מה מתוקן לך. כך אמר משה לישראל: איני יודע מה אומר לכם, אשריכם מה מתוקן לכם – "מה רב טובך אשר צפנת ליראיך" (תהלים לא כ). "אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' – עם שאין ישועתו אלא בשכינה, "ישראל נושע בה' תשועת עולמים" (ישעיה מה יז).¹⁶

חג שמח
שישו ושמחו בשמחת תורה,
חזק חזק ונתחזק
מחלקי המים

¹³ והדואט נמשך שם: "ישראל אומרים: זה אלי ואנוהו ורוח הקודש אומרת: עם זו יצרתי לי. ישראל אומרים: כי תפארת עוזמו אתה ורוח הקודש אומרת: ישראל אשר בך אתפאר". ועוד בשיר השירים רבה פרשה ב על הפסוק: "אני לדודי ודודי לי", שירת האהבה בין הקב"ה לכנסת ישראל, וגם שם נמצא "אשריך": "הוא אמר לי: אל יחסר המזג ... ואני אמרתי לו: ... ה' רועי לא אחסר. אמר רבי יהודה ב"ר אלעאי: הוא זמרני ואני זמרתיו, הוא קלסני ואני קלסתי. הוא קראני: אחותי רעיתי יונתי תמתי, ואני אמרתי ליה: זה דודי וזה רעי. הוא אמר לי: הנך יפה רעיתי, ואני אמרתי לו: הנך יפה דודי אף נעים. הוא אמר לי: אשריך ישראל מי כמוך, ואני אמרתי לו: מי כמוך באלים ה'. הוא אמר לי: ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ, ואני מיחדת שמו בכל יום פעמים: שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד". ראו שוב דברינו [אנו מאמיריך ואתה מאמירנו](#) בפרשת כי תבוא.

¹⁴ אחרי הפסוק הנפלא: "אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מִגֵּן עֲזָרְךָ וכו'", ואחרי כל המדרשים היפים הנ"ל (אותם אולי בני ישראל לא הכירו ...), שואלים בני ישראל: מה מתוקן לנו לעתיד לבוא. ומה תשובת משה?

¹⁵ הפדגוג התעייף (התייגע) מלהראות לבן את כל הטוב שצפוי לו, או שמא הבן התייגע ולא כל כך הבין. (ראו דף שהקדשנו [למשלי הפדגוג במדרש](#)).

¹⁶ תשובתו של משה לעם שמבקש לדעת אילו טובות עוד מיועדות לו, היא: למה תחפשו רחוק ולמרחוק, לעתיד לבוא? הנה לפניכם מה שמתוקן לכם: אשריך ישראל. ראה כל האילנות שלפניך: תורה, גמילות חסדים, צדקה, כפרה ומחילה ביום הכיפורים, סוכות שבו נשלשה השמחה, שמחה לגומרה של תורה, ובדורנו, כל זה בארץ ישראל בריבונות ישראל בדור דעה של לימוד תורה ומדע רחב ומעמיק. מה עוד תבקש ישראל? אשריך! רק שתדע לנצור ולשמור את האושר הזה.